

JOODS DEN HAAG

VAN DE 17DE EEUW TOT NU

LESSUGGESTIES

In deze lessuggesties staat het thema identiteit centraal. De lessen staan op zichzelf, maar vullen elkaar tegelijk goed aan, zodat ze ook achtereenvolgend zijn te gebruiken in een project:

- voor 5 – 6 lessen van elk 45 minuten
- waarbij veel ruimte is voor eigen invulling
- als voorbereiding op uw (museum)les

Het uitgangspunt voor de lesstructuur is het doorlopen van een creatief proces. Na 1. een introductie volgt 2. een oriëntatie op het thema in de vorm van een gesprek, waarna de leerlingen aan de slag gaan met 3. een onderzoeksopdracht.

Hiermee verdiepen de leerlingen zich in het onderwerp en presenteren zijn de gevonden informatie aan elkaar. De onderzoeksopdracht sluit af met een klassikale evaluatie. De opdrachten vragen de leerling om reflectie op zijn/haar omgeving en achtergrond wat een bewustere houding met zich meebrengt.

1. INTRODUCTIE

DUUR: 45 MINUTEN

Het project kan op verschillende manieren worden geïntroduceerd.

Maak een keuze uit de volgende suggesties:

- Bezoek de [GRONDWETBANK OP DE HOFPLAATS](#), hierop staat artikel 1 van de Nederlandse Grondwet uitgeschreven: “Allen die zich in Nederland bevinden, worden in gelijke gevallen gelijk behandeld. Discriminatie wegens godsdienst, levensovertuiging, politieke gezindheid, ras, geslacht of op welke grond dan ook, is niet toegestaan.”
- Bekijk [DESTADGESCHONDEN.NL](#). Dit is een website met verschillende wandelingen die ingaan op de oorlogsgeschiedenis van Den Haag.
- Bekijk het [JODSKINDERMONUMENT.NL](#).
- Bekijk programma's op [SCHOOLTV](#).
Gebruik zoektermen als: identiteit, samenleving, Joden.
- Bekijk via Teleblik het programma: [13 IN DE OORLOG](#). Het gaat over drie jongeren met ieder een andere achtergrond en de wijze waarop dat hun leven in de oorlog beïnvloed.
- Organiseer een [TRIBUNAAL](#) en laat de leerlingen zo plaats nemen op de stoel van een rechter. Kijk voor inspiratie op: verzetmuseum-zh.nl/index.php/educatie/voor-op-school/het-mobiele-tribunaal

- Lees de **TWEDE WERELDOORLOG KRANT** van het Haags Historisch Museum onder het kopje 'meer informatie' via haagseschoolplaten.nl/#!/tweede-wereldoorlog/docenteninformatie/wo2-meer-info/
- Maak de **VREDESWANDELING DOOR DEN HAAG**.
Bekijk hiervoor denhaag.discoverpeace.eu/nl/vredesroute-den-haag/
- Bekijk de website **4EN5MEI.NL**

Laat de leerlingen vervolgens reflecteren, bijvoorbeeld aan de hand van de volgende vragen:

- Wat vind jij ervan dat je kan worden vervolgd voor wie of wat je bent?
- Gebeuren dat soort dingen nog steeds?
- Wat viel je het meeste op?
- Voel jij je vrij in Den Haag en Nederland?
- Vind jij monumenten belangrijk, waarom wel of niet?
- Welk monument / standbeeld zou jij nog willen neerzetten en waarom?

2. KLASSENGESPREK

DUUR: 45 MINUTEN

- Voer een gesprek over **UNIEK ZIJN** en **EIGEN STIJL** bijvoorbeeld aan de hand van de volgende vragen:
- Hoe zou het zijn als je geen rechten had?
- Hoe zou het zijn als je geen plichten had?
- Wanneer ben je een volwaardig burger?
- Telt elke mening even zwaar? Is elke mening even belangrijk?
- Wat als je anderen beledigt?
- Wat is belangrijker vrijheid van meningsuiting of niemand beledigen?
- Kan vrede bestaan?

3. ONDERZOEK EN PRESENTATIE IN GROEPJES

In deze les doen de kinderen onderzoek naar Joodse kinderen en de Tweede Wereldoorlog. Hun bevindingen presenteren ze aan elkaar en tot slot volgt er een evaluatie.

3A. ONDERZOEK UITVOEREN **DUUR: 45 – 90 MINUTEN**

- Ga samen met de leerlingen na hoe het leven er van Joodse kinderen in de Tweede Wereldoorlog uitzag. Wat konden ze doen? Wat kon er niet? Geef de leerlingen de opdracht om een overzicht te maken van het leven van Joodse kinderen in de Tweede Wereldoorlog en laat hen dat vergelijken met hun eigen leven. (De leerlingen kunnen bijvoorbeeld foto's van zichzelf maken en deze vergelijken met die van de Joodse kinderen).
- Laat de leerlingen drie plekken in Den Haag uitkiezen waar zij iets over Joodse kinderen kunnen vinden. Laat hen ook opschrijven wat zij op die plaatsen hebben aangetroffen.

- Instrueer de leerlingen om oorlogsmonumenten die in Den Haag staan, op te zoeken. Laat hen deze monumenten op een vel bij elkaar plakken en hun naam erbij schrijven.
- Geef de leerlingen de opdracht om een eigen plek of monument te bedenken om de oorlog te herdenken. Hoe ziet het eruit en waar moet het komen te staan? Waarom op die plek? Wie willen ze herdenken? Etc.

3B. PRESENTEREN DUUR: 45 MINUTEN

- Leerlingen vertellen met behulp van het digibord over hun bevindingen.
- Leerlingen leiden elkaar tijdens een stadswandeling rond langs een aantal plekken die in verband staan met oorlog of met Joodse kinderen in de Tweede Wereldoorlog.
- Leerlingen schrijven een gedicht over vrijheid en dragen dat aan elkaar voor.

3C. EVALUEREN DUUR: 45 MINUTEN

Bespreek het doorlopen proces met de leerlingen:

- Kon je genoeg informatie vinden tijdens je onderzoek?
- Vond je het makkelijk de resultaten van je onderzoek in een werkstuk te verwerken?
- Hoe vond je het om over je onderzoek te vertellen aan de klas?
- Was je ergens door verrast of verbaasd?
- Wat heb je geleerd?
- Wat vond je het makkelijkst/moeilijkst om te doen?
- Wat had je van te voren bedacht wat je nu ook uitgevoerd hebt?
- Welk onderdeel (onderzoek/uitvoering/presentatie) ging goed? Waarom?
- Is het gelukt wat je vooraf bedacht/wilde?
- Wat heb je geleerd bij deze opdracht wat je van tevoren nog niet wist?
- Etc.

JOODS DEN HAAG

VAN DE 17DE EEUW TOT NU

WORKSHOPS

In deze workshop leren kinderen meer over het Joodse geloof en het Jodendom en maken ze hun eigen boekrol of een Menora, een Joodse kandelaar met zeven armen.

INTRODUCTIE

DUUR: CA. 30 MINUTEN

Begin de workshop met uittekenen van een woord-web op een groot vel papier of schoolbord. Wat weten de kinderen al over het Joodse geloof, het Jodendom en Joodse mensen? De volgende woorden kunnen bijvoorbeeld worden genoemd:

- Synagoge
- Tora (Toramantel, Siertoren)
- Menora of Chanoukia
- Joodse feesten: Pesach, Jom Kippoer, Soekot
- Koosjer eten
- Bar Mitswa (Bat Mitswa)
- Davidster
- Hebreeuws alfabet
- Tweede Wereldoorlog
- Rabbijn Maarsenplein in Den Haag, waar het Joods Kindermonument staat.

De uitleg van de meeste woorden is terug te vinden op de website van het Joods Historisch Museum, bijvoorbeeld via de pagina's jhm.nl/cultuur-en-geschiedenis/woordenlijst en jhm.nl/educatie/basisonderwijs/spreekbeurt.

AAN DE SLAG

DUUR: CA. 60 MINUTEN

Laat de kinderen kiezen wat ze willen maken: een boekrol of een Menora (zevenarmige kandelaar).

MENORA

Vorbereiding:

- Benodigdheden: scharen, potloden, lijm, papier voor sjablonen, stevig (glimmend) papier of karton, versiermateriaal.
- Knip aan de hand van de **VOORBEELDAFBEELDING MENORA** en de **VOORBEELD-AFBEELDING ONDERKANT MENORA** een aantal sjablonen uit van gewoon papier.
- Maak zelf een voorbeeld Menora.

DOEN

1. Teken de Menoravorm aan de hand van de twee sjablonen over op stevig papier of karton.
2. Knip de vormen uit, ook de kniplijn.
3. Versier de Menora met bijvoorbeeld glimmende palletjes, lint, gekleurd papier, kralen, stof, etc. Maak de Menora niet te zwaar, dan valt hij misschien om.

BOEKROL

Vorbereiding:

- Benodigdheden: blanco behangrol, scharen, (kleur)potloden, (kroontjes)pennen, inkt, linialen, stevige stokjes van 20 cm lang, dubbelzijdig tape, versiermateriaal en wat zware voorwerpen zodat de boekrol plat blijft liggen bij het versieren (en niet vanzelf oprolt).
- Knip stroken van 15 bij 40 cm. Let op: de lange zijde moet uiteindelijk opgerold.
- Maak zelf een voorbeeld boekrol.

DOEN

1. Leg een strook plat op tafel.
2. Plak op beide korte zijdes een strookje dubbelzijdig tape. Plak daar aan elke kant een stokje op.
3. Maak een eigen kunstwerk van de boekrol, ideeën:
  - schrijf een verhaal in de boekrol;
  - teken je naam / een woord in de letters van het Hebreeuws alfabet in de boekrol;
  - maak een tekening, eventueel met het opplakken van versiering. Let op dat het nog wel opgerold kan worden.

VOORBEELDAFBEELDING MENORA

JOODS DEN HAAG

VAN DE 17DE EEUW TOT NU

WANDELINGEN

1. DE STAD GESCHONDEN. DEN HAAG IN DE TWEEDE WERELDOORLOG

Vier wandelroutes met opdrachten door vier Haagse buurten: Bomen- en Bloemenbuurt, Duindorp, Joodse buurt en Landgoed Clingendael. Ontdek het verhaal van de buurt tijdens de Tweede Wereldoorlog.

DOWNLOAD DE WANDELINGEN VIA:

www.haagshistorischmuseum.nl/les/stadswandelingen

2. DE BUURT SPREEKT

© HAAGS GEMEENTEARCHIEF / STICHTING JOODS ERFGOED

Deze interactieve wandeling door de verdwenen Joodse buurt rond het Spui is gemaakt door het Haags Gemeentearchief.

BEKIJK EN BELUISTER DE WANDELING VIA:

www.joodserfgoeddenhaag.nl/wandeling-de-buurt-spreekt